

Безсполучникове складне речення

Безсполучникове складне речення

(БСР) – це складне речення, частини якого поєднані лише за змістом та інтонацією, без допомоги сполучників і сполучних слів.

*Сіється, сіється сніг скрізь на безмежжі доріг,
вітер заводить в гаю пісню журливу свою.*

В. Сосюра

Змістові відношення
між частинами БСР

**З однорідними
частинами, які є
рівноправними, не
підпорядкованими
одна одній:**

*Засинає день у хаті,
місяць ходить за
ліском. Б. Гірський*

**З неоднорідними
частинами, одна з
яких пояснює іншу:**

*І не був поет
самотнім: До його
малої хати Раз у раз
ходила молодь. Леся
Українка*

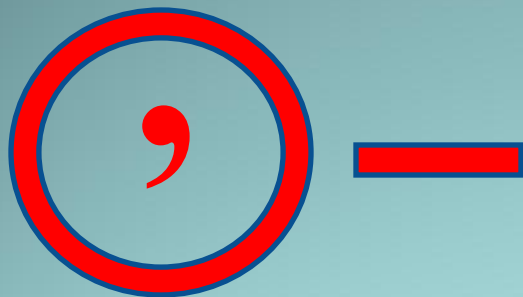
кома

тире

**Розділові знаки у
БСР**

крапка з комою

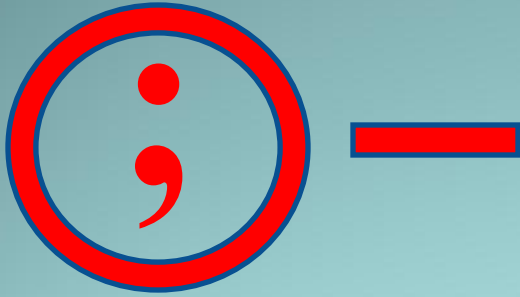
двокрапка

між частинами БСР, якщо вони означають одночасність дій або їхню послідовність і тісно пов'язані між собою за змістом.

*Облітають квіти, обриває вітер пелюстки
печальні в синій тишині.*

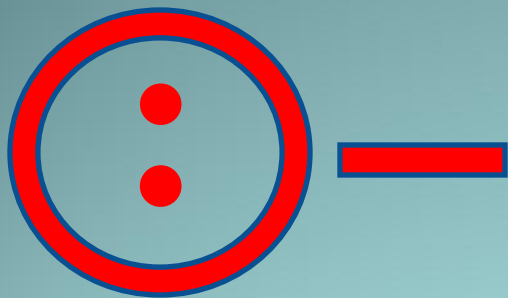
В. Сосюра

між частинами БСР, якщо вони рівноправні, незалежні, поширені, мають у середині розділові знаки та далекі за змістом.

Десь весело дзюрчить струмок, у скісному промінні сонця грає роєм мушва; якесь шамотіння, якісь вечірні лісові звуки долітають до чуткого вуха...

М. Коцюбинський

А) У попередній частині наявні дієслова знати, бачити, чути, розуміти, уявляти, пам'ятати:

Бачу здалеку: хвиля грає на синьому морі.

Б) Наступна частин пояснює або розкриває зміст попередньої:

Оксані радість: мати одрізала с полотна хустку, а порошком пофарбувала в червоний колір.

А. Головка

В) Друга частина вказує на причину:

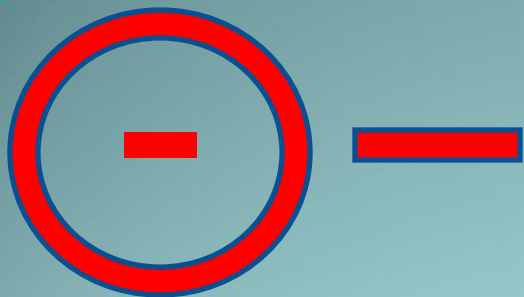
З природою найкраще навзаєм: слід за любов платити їй любов'ю.

Є. Гуцало

Г) У першій частині є слова так, такий, всякий, одно:

Така в усіх у нас одна потуга: трощити меч и братися до плуга.

А. Малишко

А) При порівнянні, зіставленні чи протиставленні першої і другої частин БСР:

Зайця ноги носять – вовка зуби годують.

Народна творчість

Б) Якщо друга частина виражає наслідок:

Вода зійшла – колеса стали.

Л. Глібов

В) Якщо в першій частині виражається час або умова:

Була б охота – знайдеться робота.

Народна творчість

Г) Якщо передається швидка зміна подій, явищ:

Погасив світло знов – ось тобі й ніч.

Є. Гуцало

Синтаксичний розбір БСР

План

1. Охарактеризувати речення в цілому – за метою висловлювання і за інтонацією.
1. Вказати граматичні основи простих речень.
1. Визначити характер смислових відношень між простими реченнями.
1. Пояснити розділові знаки.

Приклад розбору БСР

Сонце гріє, вітер віє на степу козачім.

(Т.Шевченко)

Усний розбір

Речення розповідне. У ньому дві граматичні основи: *сонце гріє* та *вітер віє*. Отже, речення складне. Прості речення не залежать одне від одного, виражають одночасність подій, з'єднані тільки інтонацією. Інтонація перелічувальна. Між простими реченнями поставлена кома.

Схема будови речення

I варіант

[ ] , [ ] .

II варіант

, .

Письмовий розбір

Сонце гріє, вітер віє на степу козачім.

(Розповідне, неокличне, складне безсполучникове, складається з двох простих речень, одночасність подій, ставиться кома)

1. Сонце гріє... - просте, двоскладне, непоширене, повне, неускладнене.

2...вітер віє на степу козачім – просте, двоскладне, поширене, повне, неускладнене.

Синтаксична трансформація

- Краплі гучно затарабанили по склу, і полилася весела музика дощу.
- Вітерець дихнув, і забриніли стебельця сіна.
- Як у травні дощ надворі, то восени хліб у коморі.
- Здавалося, що разом з листами поштар роздає людям радість і сам радується цьому більше за інших.

Синтаксичний практикум

- Минула осінь відхурделила зима настала бентежна пора рясту.
- Зірвіть квітку інакше не зірвана вона ганебно зів'яне сама.
- Високо піднімешся звисока впадеш.
- Ззовні блиск усередині бруд.
- Чуєш до землі причаїлися невидимі полохливі тіні.
- Тепер можна й зітхнути тут не таке гибле місце.

Синтаксичний практикум

- Умовк кобзар, сумуючи щось руки не грають.
- І досі сниться під горою, між вербами та над водою, біленька хаточка.
- Не бреши брехня ніколи не виходить на добре.
- Бачу здалека хвиля іскриста грає вільно по синьому небі.
- Сумнівів не май будь-який може стати твоїм.

Синтаксичний практикум

- Відчинила двері вітер як дмухне, аж засвистів.
- Защебетав соловейко пішла луна гаєм.
- Зійде сонце утру сльози, ніхто не побачить.
- Ще сонячні промені сплять досвітні вогні вже горять.
- Пригріло сонечко обсохла земля потягла орача в поле.

Лінгвістичне змагання

Переробіть запропоновані речення, щоб утворити щонайбільше синонімічних варіантів

- Не будь солодким – проглинуть.
- Блискавка блисне – камінь трісне.
- Є мудра книжка – не жалій годин.
- Руки білі, а сумління чорне.
- Скрізь побував, усього надивився, а скажу вам: нема країни кращої, ніж правда.

Творче конструювання

- 1. [   ] , [   ].
- 2. [   ] : [причина].
- 3. [   ] : [пояснення].
- 4. [   ] : [доповнення].
- 5. [   ] - [протиставлення].
- 6. [   ] - [наслідок].
- 7. [   ] - [умова].

Лінгвістичне конструювання

- Зневажена тобою рідна мова – немов діброва, яку знищив вогонь.
- Поет стає корінням лісу, який називають народ.
- В історії є постаті, про які люди забули.
- Вірте кожному слову, що ви від мене почули!
- Стрічатиме нас деревце, що ми посадили в юності.

Лінгвістичне конструювання

- Не знаюч... броду, не лізь у воду.
- Не ро...бивши крашанки, не сп...чеш яєчні.
- Не нах...лившись, з кр...ниці води не нап'єш...ся.
- Не навчивши в п...люшках, не навчиш і в подушках.
- М...ясом хвал...т...ся, юшки не ївши.

Синтаксичний практикум

- Мене ніщо не змусить збочити з дороги обраної раз ні лестунів химерні почесні ні жовчний біль старих образ (І.Муратов) .
- Буде вода буде все (О.Гончар).
- Настали холодні дні птахи летять у теплий дальній світ.
- Глянь розкривається назустріч сонцю й грозам руками пружними запліднений чорнозем (М. Рильський).
- Вода зійшла колеса стали (Л. Глібов).

Мовна трансформація

- В останній місяць відбулися події, дуже розчарували Андрія.
- Автор дякує вихователів, які допомогли в проведенні дослідження.
- Вони пішли до мостика через ручей, який впадає в річку.

Використана література

- 1.Тєлєжкіна О. О. Українська мова. Увесь шкільний курс у схемах і таблицях. – Х. : Вид. група «Основа», 2010. – 172 с.
- 2.Українська мова. 11 клас. 2 семестр. Академічний рівень / Е. П. Голобородько, К. Ю. Голобородько, О. А. Павлик, Ю. Ю. Мельничук, І. А. Бондаренко. – Х. : Вид. група «Основа»,2012. – 120 с.
- 3.Усі види диктантів / Автори – укладачі Л. Б. Чаговець, Н. Д. Павлова. – Х. : Торсінг плюс, 2009. – 448 с.